

УДК 010 (075.8)

Тетяна Добко,

д-р наук із соц. комунікацій,
зав. відділу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Неспинний розвиток бібліографічних ресурсів України

Рец. на кн.: **Швецова-Водка Г. М. Загальне бібліографознавство. Бібліографічні ресурси України** : навч. посіб. для студентів спеціальності 029 «Інформ., бібл. та архів. справа» / Г. М. Швецова-Водка ; М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Київ : Кондор, 2017. – 219 с.

Бібліографознавство – суспільна наука про структуру, властивості та закономірності створення, зберігання, розповсюдження і використання бібліографічної інформації. Його розвиток відбувається у

процесі безперервної взаємодії з практикою, зі спорідненими дисциплінами (бібліотекознавством, документознавством, книгознавством, інформатикою, архівознавством), іншими науками. Сучасний

процес розвитку вітчизняної бібліографії ґрунтується на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях, широкому залученні до створення, збереження та поширення бібліографічної інформації комп'ютерних засобів. Електронне середовище бібліотек стрімко наповнюється універсальними, галузевими і тематичними бібліографічними і вебліографічними посібниками, що потребує його постійного моніторингу, дослідження і осмислення. Водночас послуговування електронними бібліографічними ресурсами вимагає принаймні знань про них, а також системної роботи щодо їх формування, організації та використання.

Професор кафедри документальних комунікацій і бібліотечної справи Рівненського державного гуманітарного університету, доктор історичних наук Г. М. Швецова-Водка широко znana в Україні та за її межами, як дослідниця у галузі бібліографознавства, документознавства, книгознавства, автор численних наукових праць, серед яких – монографії, навчальні посібники, словники-довідники. Видання, що рецензується, істотно перероблене і доповнене порівняно з підготовленим нею раніше навчальним посібником «Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика» (Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет, 2000), який здобув визнання у фахівців, активно використовується у навчальному процесі та науково-інформаційній діяльності бібліотек.

Приємно, що у Рівненському державному гуманітарному університеті постійно здійснюються теоретичні і науково-прикладні дослідження у галузі бібліографознавства, стрімко розвивається наукова школа професора Г. М. Швецової-Водки. Пропонований посібник ще раз засвідчує, що Галина Миколаївна завжди у творчому пошуку, вона не є заручником усталених схем чи раніше зроблених висновків.

У навчальному посібнику ґрунтовно охарактеризовано сучасний стан бібліографічних ресурсів України відповідно до їх поділу за видами бібліографії. На значному фактографічному матеріалі досліджуються основні види бібліографії: їх призначення, завдання, організаційна структура, теоретичні та методичні проблеми, система і схеми класифікації бібліографічних посібників. Що важливо, вчена наголошує на суспільному призначенні кожного виду бібліографії.

Матеріал добре структуровано, викладено у семи основних розділах: «Поточна державна бібліографія», «Ретроспективна національна бібліографія», «Науково-допоміжна бібліографія», «Рекомендаційна бібліографія», «Видавничо-книготор-

говельна бібліографія», «Бібліотечно-каталожна бібліографія», «Метабібліографія» з відповідною до теми подальшою деталізацією.

Значну увагу авторка книги приділяє поточній національній (державній) бібліографії, висвітлює основні історичні етапи та напрями діяльності Книжкової палати України, характеризує систему поточних державних бібліографічних посібників України, детально аналізує облік текстових неперіодичних видань (книг та брошур), серіальних видань (періодичних та продовжуваних), нетекстових видань і творів друку, текстових творів, надрукованих у періодичних виданнях (статей, рецензій) та особливих видів документів.

Немає сумніву, що студентів та фахівців зацікавлять не тільки сторінки історії створення вітчизняного бібліографічного репертуару, а й сучасний стан ретроспективної національної бібліографії України, системи посібників, методичні особливості створення універсальних ретроспективних бібліографічних покажчиків, авторський аналіз поточних і ретроспективних науково-допоміжних покажчиків і каталогів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, бібліографічних видань Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, інших національних, державних спеціалізованих бібліотек та органів науково-технічної інформації.

У передмові Г. М. Швецова-Водка застерігає, що не варто розглядати навчальне видання «як метабібліографічний посібник чи довідник, покликаний узагальнити всі наявні бібліографічні видання», проте, оглядаючи пропонований матеріал за окремими розділами, звертаєш увагу на прагнення авторки докладно проаналізувати історичні віхи у галузі національної, науково-допоміжної чи рекомендаційної бібліографії.

Досить детально у навчальному посібнику викладено матеріал про облік особливих видів документів – депонованих рукописів, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, стандартів, технічних умов, патентів тощо. Розглянуто діяльність державних установ України, які здійснюють їх облік, представлено інформаційні видання, де вони відображаються. Охарактеризовано структуру, друквану та електронну версії щомісячного офіційного бюлетеня «Промислова власність», в якому з 1993 р. відображаються усі відомості про видачу патентів України на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, свідоцтва України на знаки для товарів і послуг, а також про заявки на винаходи, прийняті до розгляду.

У праці докладно висвітлено теоретичні засади

рекомендаційної бібліографії, методичні прийоми, організаційні принципи, жанрово-типологічну структуру системи рекомендаційних бібліографічних посібників. Приділено увагу їх малим жанрам (бібліографічний список, план читання, пам'ятка, закладинка до книги, бесіда про книги, бібліографічний огляд). Охарактеризовано й «новітні жанри» рекомендаційних бібліографічних посібників: бібліографічний довідник, бібліографічний путівник, бібліографічний покажчик-дайджест, бібліографічну енциклопедію. Принагідно зауважимо, що залучаючи до наукової лексики неологізми, слова іншомовного походження (блог, буктрейлер, букблогер), авторка розкриває їх тлумачення.

Варто відзначити глибинність мислення вченої, новаторський підхід і водночас чіткість і доступність викладу матеріалу, ретельність в опрацюванні значної кількості бібліографічних ресурсів різних форм, видів і жанрів.

Позитивним є наведення в кінці розділів питань для самоконтролю та бібліографічних списків (літератури переважно останніх років видання), які розширюють інформаційне поле для читача, дають змогу глибше осмислити заявлену тему, структурувати отримані знання.

Водночас Г. М. Швецова-Водка не лише викладає документальний матеріал відповідно до вимог навчального видання, а й порушує та розвиває дискусійні питання сучасного розвитку бібліографії. Безперечно, це оригінальна і вкрай потрібна наукова праця, в якій систематизовано, відповідно до сучасного наукового знання та стану практичної бібліографії, основні здобутки українських бібліографів, наголошено на проблемних питаннях.

Важливою ознакою посібника є те, що його науково-допоміжний апарат представлений розгалуженим Предметним покажчиком, рубрики якого відображають назви видів бібліографії, підрозділів (чи підсистем) окремих її видів, теоретичні питання, види бібліографічних посібників, назви організаційних центрів, а також назви конкретних бібліографічних посібників, які охарактеризовано у тексті.

Не можна не погодитися з тезою Г. М. Швецової-Водки, що «необхідно подбати про те, щоб усі створені бібліографічні посібники уклалися в певну систему, доповнювали один одного і в сукупності забезпечували відображення всієї видавничої продукції країни». Однак, нині вихід у світ ретроспективного універсального покажчика – це не лише подія для фахівців галузі, книгознавців, а й, з огляду на мізерні тиражі видань, бібліографічна рідкість. Тим важливішою є для нас праця Г. М. Швецової-Водки, вченої-дослідниці, яка невтомно підкреслює значення бібліографії в електронну еру для суспільного розвитку, наукової комунікації, збереження національної пам'яті, поширення знань.

Високо оцінюючи зміст видання не можемо не звернути увагу на досить бідне його художнє оформлення і поліграфічне виконання. У посібнику практично відсутні ілюстрації (за винятком схем і таблиць, що доповнюють текстовий матеріал). Між тим, навіть фотографії найбільш значних бібліографічних видань могли б привернути увагу студентів. Поліграфічне виконання видання у вигляді блоку в паперовій обкладинці також не відповідає його призначенню слугувати процесу навчання. Однак, зазначені зауваження свідчать швидше про загальні проблеми видання навчальної літератури в нашій країні, ніж про особливості цього навчального посібника.

Видання прислужиться студентам, які вивчають дисципліну «Бібліографознавство» за навчальним планом підготовки бакалаврів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, а також стане незамінним для бібліотечних та інформаційних працівників, викладачів ВНЗ відповідного галузевого напрямку, усім, хто виявляє інтерес до історії та сучасного стану бібліографічних ресурсів. Це не тільки значний крок у розвитку бібліографознавства, популяризації бібліографічних ресурсів України, а й своєрідне свідчення важливості невтомної праці багатьох поколінь бібліографів на ниві систематизації, упорядкування інтелектуальних, духовних надбань людства.